SÖYLEŞİ

İstanbul'u dinlemek

İstanbul'u sahiplenen Dün, Bugün, İstanbul sergisini Murat Germen'le konuştuk; sanatçılar Ege Kanar, Ahu Akgün, Sıla Ünlü İntepe, Eser Epözdemir ve Neslihan Koyuncu'dan çalışmalarını dinledik.

Özlem Altunok 25 Ekim 2021

Murat Germen, Metrükşetin sathî meşrûiyeti.

Yok edilen ya da yok sayılan tarihi değerlerden kültürel miraslara, temel haklardan sosyal haklara, fiziki engellerden politik dayatmalara, mimari ve çevresel sorunlara İstanbul'da ve İstanbul'a dair pek çok şeye bugün ulaşmak çok zor, hatta yer yer imkânsız.

Sakıp Sabancı Müzesi'nde 28 Kasım'a kadar devam edecek *Dün, Bugün, İstanbul* sergisi, bir yandan kentin tarihsel, kültürel, fiziksel, çevresel dönüşümüne dair çalışmaları bir araya getirirken bir yandan da kentlilerin mikro hikâyelerine, arayışlarına ses veriyor. İstanbul gibi bir metropolün ulaşılmaz kıldığı temel ihtiyaçları; kentin dokusuna, tarihine müdahalenin yol açabileceklerini hatırlatıyor; öncesine ve şimdisine bakarak belleğe not düşüyor...

Sergide, İstanbul'un dönüşümünü fotoğraflarıyla çarpıcı bir biçimde yansıtan Murat Germen'in davetiyle bir araya gelen ve yolu Sabancı Üniversitesi'nden geçen 22 sanatçı ve inisiyatifin çalışmaları yer alıyor: Ahu Akgün, Aslı Narin, Begüm Yamanlar, Beril Ece Güler, Burak Dikilitaş, Canan Erbil, Cemre Yeşil Gönenli, Deniz Ezgi Sürek, Didem Erbaş, Ege Kanar, Eren Sulamacı, Eser Epözdemir, Korhan Karaoysal, Mekânda Adalet Derneği, Neslihan Koyuncu, Nora Bryne, Onur Özen, Örsan Karakuş, Serkan Taycan, Sıla Ünlü İntepe, Sinan Tuncay ve Zeynep Kaynar.

Mekâna ve bu sergiye özel üretilen eserlerin tema çeşitliliği kadar, farklı mecralardan beslenmesi, kente yayılması ve kenti kapsaması da bir o kadar etkileyici. Kendinizi zaman tünelinde, deniz kenarında, metroda ya da kenti bir minyatüre bakar gibi kuşbakışı izliyor gibi hissettirebilen bir etki bu.

Ayrıca serginin, Sabancı Vakfı'nın Fark Yaratanlar Programı'na seçilen girişimlerden Erişilebilir Her Şey'le müzenin ortak çalışması olarak görme ve işitme engelli ziyaretçiler için erişilebilir bir içerikle hazırlanması da temel ve kültürel hakların ulaşılabilir olması gerektiğini hatırlatması açısından önemli. Erişilebilir Her Şey uzmanları tarafından sergideki tüm bilgi panoları duyma engelliler için işaret diline çevrilirken görme engelliler için de video eserler, yerleştirme ve görseller betimlenerek ses kaydına ainmış ve QR kodlara yüklenerek sergi erişilebilir kılınmış.

İstanbul'u sahiplenen bu incelikli sergiye büyük katkısı olan Murat Germen'le sergiyi ve İstanbul'u konuştuk; serginin sanatçılarından Ege Kanar, Ahu Akgün, Sıla Ünlü İntepe, Eser Epözdemir ve Neslihan Koyuncu'yla çalışmalarının ve serginin İstanbul'la kurduğu ilişkiyi sorduk.

***Dün, Bugün, İstanbul* sergisi kenti neredeyse tüm bileşenlerine, hücrelerine ayıran kapsamlı ve bütünlüklü bir sergi. Sergiye dair nasıl bir hat kurdunuz, altyapısını nasıl biçimlendirdiniz?**

Sabancı Üniversitesi'nden yolu geçmiş ve şu anda sanat ortamında önemli konumlara gelmiş çok sayıda sanatçı var. Çağrıma 22 sanatçı cevap verdi, en az 22 kişi daha sergiye katılabilirdi. Özellikle bu isimlere çağrı yapmış olmam; hem İstanbul'a ilişkin söylemek isteyebilecekleri birçok şey olduğunu hem de üretecekleri farklı işlerle geniş bir sanatsal ifade yelpazesi oluşturacaklarını düşünmemdendi. Haklı da çıktım sanırım; hiçbir iş birbirine benzemiyor ama yan yana gelince de birbirlerini tamamlıyorlar.

Cinsiyet eşitliği, hatta kadın sanatçı ağırlığı önemsediğim konulardan birisiydi; 14 kadın 8 de erkek sanatçı var sergide. Diğer bir önemli kıstas ise değişken ifade biçimlerinin yan yana durabilmeleri için gerekli zemini yaratmak idi. Şahsen büyük ağırlıkla fotoğrafla kendimi ifade ettiğim için serginin bir fotoğraf sergisi olduğu beklentisi olabilir. Halbuki sergi seçkisini yağlıboya resim, çizim, yerleştirme, maket, fotoğraf, buluntu imge, dijital montaj, video, heykel, yerleştirme, belgesel röportajlar, haritalama ve serigrafik baskının da içinde olduğu geniş bir mecra yelpazesi oluşturuyor.

Bunun dışında İstanbul'a içerden değil dışardan bakarak Çanakkale'de üretilen bir çalışma da yer alıyor ve sergiye katkısının önemli olduğunu düşünüyorum. Bazı sanatçılar ise salgın tedbirleri yüzünden İstanbul'a gelemediklerinden eserlerini yurtdışında bitirdiler. Bir sanatçımız ise mezun olduktan sonra Türkiye'de yaşamaya devam eden bir Amerika vatandaşı ve kendisinin bakışını tarafsız olması açısından önemsiyorum.

Beril Ece Guler, "Scape", Fotoğraf: Murat Germen.

Sergiye katkıda bulunan 22 isim, 22 genç sanatçı nasıl yan yana geldi? Yüklü, yorgun ama aynı zamanda dinamik olan bir kenti genç hafızalarla birlikte yeniden okuma fikrinin gerisinde neler var? Birlikte nasıl yol aldınız?

Çağrıya hemen aynı gün heyecanla cevap verenler oldu, cevabı bekletip birkaç gün (hatta hafta) sonra yollayanlar oldu, cevap vermeye bile tenezzül etmeyenler oldu. Bazı sanatçıları telefonla özel aramak zorunda kaldım, müzeden gönderilen e-posta çağrısı onları bir şekilde ikna etmemişti sanırım. Telefonla aradıktan sonra bile çağrıma olumsuz cevap veren oldu, birlikte çalışmak isteyen herkese içtenlikle teşekkür ederim.

Asıl amacım, üretim sürecinde sergi katılımcıları ve İstanbul üzerine yazıp çizen farklı meslek insanlarını çeşitli çalıştaylar aracılığıyla bir araya getirmek, serginin içeriğini uzun vadeli fikir paylaşımlarının sonrasında üretime geçerek oluşturmaktı. Tam bu anlamda bir çağrı yapmaya niyetlenirken küresel salgın patladı. Bu yüz yüze çalıştay serisini gerçekleştirebilseydik gerçekten değerli bir metinsel, akademik içerik de çıkabilirdi ek olarak. Süreci çevrimiçi ortamlarda toplanarak ve çabuk mesajlaşma imkânı sağlayan platformlardan bilgi paylaşımı yaparak devam ettirdik. Bazı sanatçıların üretim sürecini çok yakından izleyebildim, çünkü bolca paylaşım yapıp fikir sordular. Diğer bazı sanatçıların işlerini ise ancak sergi açılmaya yakın görebildim.

Bu serginin bir küratörü yok, adım çağrıyı yapan kişi olarak geçiyor. Salt sanatçılara çağrı yapmayı küratörlük diye adlandıran o kadar çok kişi var ki; ben bu durumdan, yani ortalıktaki küratör enflasyonundan şikayetçi olduğumdan, kendimi küratör olarak adlandırmak istemedim. Bu yüzden de bir yönlendirme yoktu, sanatçılar istedikleri içeriği istedikleri şekilde ifade edebileceklerdi; yeter ki odakta İstanbul olsun. Birlikte üretmekti amaç, doğrudan ya da dolaylı yönlendirmelerle değil.

Argonotlar - Haftalık güncel sanat bülteni

E-posta adresinizi girin

Abone Ol

Çok Okunanlar

2021 yılında satılan en pahalı NFT'ler

Issızlığın ortasında, Yıldız Moran

Emre Erkmen ve kadrajı

Jill Bulliit ile "Bir Resmin Yaşayan Yanı"

Türkiye performans sanatı tarihi: Sahi mi?

Mikro Sanat Yayını WhatsApp gönderilerine üye olmak için tıklayın.

hakkında konuşalım.

Sanatçıların ait olduğum nesilden daha genç olması benim açımdan öğreticiydi. Şahsen İstanbul'a karşı görev bildiğim bir sorumluluk hissi taşıyorum. Bu hissin de yol açtığı belli hassasiyetler ve bunların sonucu olarak ortaya çıkan "mesele"lerim var. Genç neslin nelere takıldığını, odaklandığını, üzüldüğünü, sevindiğini ve bunları nasıl bir sanatsal forma tercüme ettiklerini görmek kendi adıma gerçekten kıymetli bir çıktı oldu.

Onur Özen, Fotoğraf: Murat Germen.

Sergi güçlü bir "erişilebilirlik" vurgusuyla ve uygulamasıyla hayat buluyor. Bir yandan kente hep birlikte, kolektif olarak nasıl katkıda bulunabiliriz önerisi ve çözüm arayışıyla çeşitli meseleleri gündeme getirirken bir yandan da kenti kullanmasının önü kesilmiş farklı yoksunluklara sahip insanları sahiplenerek bu çoğulculuk fikrini güçlendiriyor. Bu yaklaşımın arka planında neler var?

Bu sergideki erişilebilirlik yelpazesi sanıyorum Türkiye'de bir müzede şimdiye kadar rastladığımız en genişi. Bu zenginlik, çağrı yaptığım sanatçılardan Eser Epözdemir ve onun parçası olduğu Erişilebilir Her Şey ekibi sayesinde ortaya çıktı. "Erişilebilirlik varsa engellilik yoktur!" mottosu ile yola çıkan bu ekibin elemanları defaatle müzeye gelip eserleri yakından incelediler, sanatçılarla ses kayıtları yaptılar, onları dinleyip meselelerini öğrendiler ve sonunda eserlerin herkese erişilebilir olması için gerekli aktarım biçimlerini oluşturdular; EHŞ ekibine müteşekkirim. Burada Sabancı Vakfı'nın desteği çok önemli çünkü bu özel prodüksiyonun yapılabilmesi için ciddi bir bütçe gerekiyordu ve her kurum böyle bir masrafı göze alamayabilirdi.

Pandemi gibi bir başka erişilebilirlik sorunu daha yaşadığımız döneme denk geliyor serginin oluşum süreci. Küresel bir salgın ama İstanbul üzerinden değerlendirirseniz bu süreçte neler gözlemlediniz sergi paralelinde, ekibe, sergiye nasıl yansıdı?

Biraz önce de belirttiğim gibi çalıştay serisini yapamamak canımızı sıktı, salgının en önemli yansıması bu oldu. Yüz yüze olamamak birbirimizin çeşitli duygusal hallerine empati geliştirebilmeyi engelliyor. Yüzdeki bir mimik, aldığınız derin ya da kısa bir nefes, cümle kurarken ağızdan çıkan bir nida veya elinizi başınıza götürmeniz gibi tikler sempati ve ardından empati yaratıyor. Ekrandaki çehre görüntüleriyle bu empatik algıya ulaşmak imkânsız.

Salgın beni ciddi tetikledi; salgın öncesindeki yoğun tempomdan daha da yoğun bir tempo ile çalıştım iki seneye yakındır. Bu sergide göreceğiniz işlerimin salgından etkilenmemle ortaya çıkan önemli bölümünü 2020 sonu, 2021 başı gibi bitirdim; salgın olmasaydı başka bir içerik gösteriyor olacaktım.

Küresel krizler herkese aynı etkiyi yapmıyor, bu yüzden sergiyi oluşturan işlerin son haline gelmesi farklı zaman dilimlerinde gerçekleşti. Bazı teslim tarihleri belirlendi, bunlarda çeşitli ertelemeler yapmak durumunda kaldık çünkü vakaların artması, sokağa çıkma yasaklarının ilan edilmesi doğal olarak çeşitli endişelere yol açtı ve bazı sarkmalar yaşandı. Sergi tarihinin netleşmesi bile bu yüzden son aylara kaldı.

Sergi, İstanbul'da sıkışan, İstanbul'dan kaçan, İstanbul'un ittiği, kapattığı, yok ettiği, öteleediği insanları ve meseleleri kimlik, çevre, mimari, gündelik hayat gibi farklı perspektiflerden kapsayıcı bir şekilde ele alıyor. Fakat en çarpıcı yanlarından biri de kentin her yerinde; suyun içinde, karada, metroda, eski bir zamanda geziyormuş hissi vermesi. Bu atmosferi yaratmak için nasıl bir yaklaşım söz konusuydu?

Sanatçılar İstanbul'un altını üstüne getirdi diyebiliriz. İstanbul o kadar kadim, katmanlı, büyük, inişli çıkışlı, bileşenlerinin birbirine dolandığı bir yer ki, 22 sanatçının bu çoğulcu atmosferi yaratması neredeyse kaçınılmazdı. Sergide 8-10 sanatçı olsaydı bu çeşitliliğe varmamız imkânsız olacaktı haliyle. Katılımcılara herhangi bir spesifik konu önermesi söz konusu olmadı, ilk buluşmalarda bazı genel konu önerileri üzerine konuşuldu ama kimseye net bir "sipariş" verilmedi. Bazı sanatçıların sergi külliyatları içinde belli ilgi alanları vardı ve zaten onları çağırmamın nedeni de daha önce odaklandıkları konulara dair bir şey üreteceklerini tahmin etmemdi. Diğer bazı sanatçıların onlardan hiç beklemediğim bazı işler üretmeleri ise müthiş sürprizli oldu ve onlar da bu sergi vesilesi ile yepyeni işler üretmiş oldular. Bu arada, biri dışında sergideki işlerin hepsinin bu sergi için özel üretildiğini de belirtmek isterim.

Siz serginin bütününe baktığınızda nasıl bir kent tablosu görüyorsunuz?

Çok görmüş geçirmiş, söyleyecek çok lafı olan, ağırlığı yakınlaştıkça ve deştikçe ortaya çıkan, başta mesafeli ama tanıdıkça her şeyini açan, kanaatle menfaati ve rehavetle gerginliği eşi olmayan bir şekilde hercümerç eden bir insana benzetiyorum bu şehri. Değerli ama kıymeti yeteri kadar bilinmeyen, aslında çekingen ama hafifmeşrep gibi algılanan, kendisine yapılanlardan dolayı mecburen gerginleşen ama özünde kahkahalar atmak isteyen, soyluluk taslayan ama bir o kadar da alçakgönüllü, sadece insanlarla dost olur gibi yapıp aklı başına geldiğinde hayvanı da baş tacı yapabilen, züppe durabilen ama kibri asla olmayan, kriz yönetiminde beceriksiz ama bilmeden kırdığı insanları tekrar kendisine çekebilecek kadar da iyi niyetli bir insan...

Serginin deyim yerindeyse perdesini aralayan, kilidini açan fotoğraf yerleştirmeniz aynı zamanda serginin bütününü de anlatan birçok anahtar kavram barındırıyor: Kültürel çoğulculuğun reddi, rant sevdası, tahribat, bellek yitimi... Bir kentin dönüşümünü bugününden geçmişine kuşbakışı izlemek, bütün zayiatı kuşbakışı okumak ve sonra sergide o bütünün dönüşümünü bu kez detaylarda, tekil konularda görmek gibi bir perdeyi aralıyordu. Siz neler söylersiniz "Metrûkiyetin sathî meşrûiyeti" için?

İsabetli bir okuma yaptınız. Biraz önce İstanbul'u bir insana benzettim ya, bu kadar müstesna bir kişiliğe sahip olduğu için de bir türlü anlaşılamayan bir insan gibi bu kent. Bu yüzden de sık sık terkediliyor, yalnız bırakılıyor. Bu terk edişler bu müthiş kenti yaralıyor; kent kendini geri çekiyor, savunamıyor. Sahiplenmiş gibi yapan farklı insan grupları arasında bir mutabakat yok, bu yüzden kimse İstanbul'u nasıl sahiplenmesi gerektiğini ve ona nasıl davranması gerektiğini çözemiyor. Anlatacağı çok şey var ama kimse İstanbul'u dinlemiyor, ha bire sözünü kesiyorlar; onun nimetlerinden faydalanıyorlar ama doğru dürüst karşılık veren yok, herkes kendi derdinde... Bu da bir terk ediş! Bilerek ya da bilmeyerek...

Kuşbakışı fotoğraflar çekmek istememin nedeni ise şu: İstanbul'un alameti farikalarından birisi kalabalığı. Salgın sırasında ilan edilen ilk sokağa çıkma yasağında bu enerjik, titreşimli, coşkulu, ateşli şehir o kadar süklüm püklüm bir haldeydi ki; genelde yoğunluktan kaynaklanan yorgunluk hissi kesif bir hüzne dönüşüverdi. Normalde binlerle, onbinlerle insanı ve arabayı hareket halinde gördüğümüz yollar ve meydanlar iki elin parmağını geçmeyecek sayıda hareket barındırıyordu. Bu büyük kamusal alanlardaki ıssızlığı kaydetmenin en bütünsel yolu ise havaya yükselmekti.

Ege Kanar

Ege Kanar, "Vasta", Fotoğraf: Murat Germen.

2020 yazında Murat Germen'in davetiyle çeşitli toplantılar yaparak başlayan sergi hazırlık süreci, beni konuya son dönemde tekrar yoğunlaşma şansı bulduğum müzik ve ritim pratiği üzerinden yaklaşmaya teşvik etti. Bu bağlamda önerdiğim projenin ilk versiyonu, İstanbul'da 400 yıldır sürmekte olan el yapımı zil üretim geleneğinin hikâyesine odaklanan çok kanallı bir video anlatadan oluşuyordu. Zildjan ailesine ve oluşturdukları izleğin kentteki devamlılığına odaklanan bu çalışma, ailenin arşivinden derlemeyi planladığım malzemeyi, İstanbul'da bulunan çeşitli zil fabrikalarında çekeceğim görüntüler ve Berke Can Özcan ile Sarıyer Agop Köliseci'nde kaydedeceğimiz bir performans üzerinden ele alacak. Sonraki aşamada çekim ürünleri ve aile arşivine erişimle ilgili yaşadığımız problemler ve çözme düşüğüm kavramsal açınacı beni projeye dair yeni bir yaklaşım geliştirmeye yöneltti. Zillerin fiziksel varlıkların, içinden doğdukları alışımın sırrını ve bu alışımın işlenerek bir enstrümana dönüşme sürecini coğrafya, geçmiş, kimlik, malzeme ve zanaat gibi mefhumlarla ilişkilendirerek düşünmemi sağlayan mekâna özgü bir yerleştirme olan "Vasta" da bu şekilde ortaya çıktı. Yerleştirme, İstanbul Agop fabrikasında geleneksel yöntemlerle üretilen ve her biri kendine has tınılar barındıran zillerle yapılmış kayıtlardan oluşan bir kompozisyonu mekânda bulunan zillere temas hoparlörleri yardımıyla geri aktararak bir çeşit yankı odası yaratmayı amaçlıyor. Çeşitli artikülasyonlar yardımıyla doğaçlama olarak elde ettiğim ve kentte kuşaklar boyu süren bu geleneğin karmaşık hikâyesinden bölümler hayal ederek bir araya getirmeye çalıştığım bu sesler zillerin bronz gövdelerini yeniden titreştirirken İstanbul'un çok kimlikli geçmişine dair bir çeşit zihinsel alanın da yeniden açılmasına aracılık edebilsinler istedim. Süreç içinde çalışma yavaş yavaş son halini alırken mimari, lojistik, teknik ve kavramsal anlamda geliştirdiğimiz çözümler pek çok yeni şey öğrenmeme ve sanatsal pratiğimin kapsamının genişlemesine de vesile oldu.

Tüm karmaşık sistemler gibi İstanbul da öngörülemez bir kesişmeler ve belirmeler alanı. Bu çok katmanlı yapı geçmişte olduğu gibi günümüzde de kendi üzerinde tahakküm kurmaya çalışan çeşitli iradaler ve kendisine dayatılan çeşitli müdahaleler karşısında muhtış bir soğurma ve adaptasyon gücüne sahip. En genel anlamıyla bu sergi, hem bu potansiyeli çeşitli tezahürlerine, hem de ona yönelmiş tehditlerini geri döndürülemez sonuçlarına dair çok boyutlu bir deneyim ve düşünme alanı kurguluyor.

Eser Eşözlemir

Eser Eşözlemir, "Sadece Yüzünüzü Değil Ruhunuzu da Yıkayınız", Fotoğraf: Murat Germen.

Bir İstanbullu olarak kenti deneyimleme biçimlerimiz, kent ve "sakinlerinin" kurduğu/kuramadığı ilişkilerizerine düşünmeyi önemsiyorum. Metropol tanımının bile artık yetersiz kalıdığı İstanbul'u maneva kabiliyeti gittikçe daha da zorlaşan dev bir gemiye benzetiyorum. İleride koca bir kaya parçası olduğunu, buna dair önlem almayacı gerektiğini tespit edenlerin de gündemde zor yer bulduğu/çağı zaman bulamadığı bir gemi. İstanbul'un, pek çok hayatı, katmanlı mesafeleri var. Bu meseleler gündelik hayatımızın insanı standartlarda yaşamamasına nasıl etki ediyor, biz kentliler bunlardan nasıl etkileniyoruz, önlem, uygulama, kriz yönetimi vs. üzerine düşünürken İstanbul ve İstanbulluların su ile olan ilişkisine dair sürdürüdüğüm çalışmaları birleştirdiğim bir alan oldu "Sadece Yüzünüzü Değil Ruhunuzu da Yıkayınız".

Kentliler olarak deneyimlerimiz, yaşadığımız sorunların ortaklığı, çözümlerin mümkünlüğü üzerine nasıl kolektif bir şerh düşülebilir diye çeşitli uzman kişileri üretim sürecine davet ettim. Onlar da kabul etme nazikliğini gösterdiler, hepsine çok teşekkür ederim. Video yerleştirme olarak ürettiğim İşim, İstanbullular rahatça su içebilsin diye su yolları üzerinde yer alan köylerin boşaltılması, otoyol yapılın diye kapatılan dereler, yüzyıllardır süregelen su gelenekleri, kentin şifalı su geçmişi, dolduruldan koy yerliteri ve sosyal hayata etkisi, çağlar boyu biriken denizcilik kültürünün kente, kentliere etkisi gibi çeşitli içerikleri barındıran geniş bir konu bütününe yayıldı. Dolayısıyla kentli-kültür-su ilişkileri üzerinden kenti deneyimlemeye ve biraradalığa vurgu yapan bir yere konumlanıyor diyebilirim. Çekimler Şeneflye Sarnıcı'nda yapıldı ve müzedeki yerleştirmede sarnıcın etkisini görmek mümkün. Her birimizin sorunun da, çözümün de parçası olabileceğini düşünerek bir tartışma alanı oluşturmayı denedim. Yapıtın kendisi de zaten ancak izleyici yapıda dahil olursa aktifleşiyor.

Serginin bütününe yayılan erişilebilirlik çalışmalarında, kent ve kentli bağlamında ne kadar çok alacak yolumuz olduğunu, bu çalışmalara dahil olan her bir kişi/ kurum/ kuruluşun çözümün bir parçası olarak katkı sağladığını ve bunun çok önemli bir adım olduğunu düşünüyorum. Sergi ya da sanat erişilebilirliği konusu, erişilebilirliğin kendisinin karşılığını pek bulamadığı günümüzde, bu tür yaklaşımlar çoğaldıkça, konunun insan hakları bağlamında değerlendirilebilmesine ve erişilebilirliğin kent bütününe yayılma potansiyeline katkıda bulunacaktır diye umuyorum. Serginin oluşturduğu bu kent tablosunda ise bir kere daha, kenti daha yaşanabilir kılmak anlamında yapıcı çalışmalar yürüten birçok kişi olduğunu, kural koyucular ve yürütücüler ile vatandaşların bir arada hareket etmesinin etkililiğini, acil eylem planlarının oluşturulmasının eşlemliğini, hafıza ve sürdürülebilirlik anlamında hepimizin çok daha fazla çaba sarf etmesi gerektiğini, her şeye rağmen İstanbul'un ne

Sıla Ünlü İntepe

Sıla Ünlü İntepe, "Animalium İstanbul", Fotoğraf: Murat Germen.

"Animalium İstanbul", yok saylmış ve edilgenleştirilmiş kent sakinlerinden bahsediyor; fakat bunu insanlar değil, antroposen dediğimiz bu çağda göz ardı ettiğimiz insan harici canlılar özelinde yapıyor. Bu belgesel fikri 3-4 senedir aklımdaydı; İstanbul gibi bir mega kentte yuvarlanıp gideriken, bizim dışımızdaki canlıların hayatını nasıl sürdürdüğünü merak ediyor ve yavaş yavaş da olsa araştırıyordum. Memeliden kuşa, kedi-köpekten yabana farklı türlerde hayvanlar, insan merkezli gündelik hayatlarımıza nasıl ayak uydurıuyor ve bunu yaparken gerek fizyoloji, gerek davranışsal ne gibi adaptasyonlar geçirmek zorunda kalıyorlar gibi sorulardan yola çıktım. Müzeden gelen sergi çağrısı, kafamda şekillenmekte olan bu fikri hayata geçirmek için bir atetkiyesi oldu. Araştırma, çekim ve kurgu süreci yaklaşık bir yıl sürdü. Konu, içine girdikçe büyüdü diyebilirim. Bu süreçte pek çok değerli bilim insanı, akademisyen, doğa gönüllüsü projeye yardımcı oldu ve röportajlarıyla katkıda bulundular. Birikte, hayvanlarla ortak yaşamımızın yüzyıllardan beri nasıl şekillendiğine ve bugün nasıl olduğuna baktık. Dolayısıyla, gelecekte bu ortak yaşamı nasıl şekillenecek / şekillenmeli sorusuna da değindik. Bu bağlamda işimin, İstanbul'un geçmişi, bugünü ve gelecağine insan-dışı popülasyonların gözünden bakılgını söyleyebilirim.

Sergide ortaya konan işlerin hepsinin İstanbul'u yakından tanıyan ve bu şehre oldukça duyarlı işler olduğunu söyleyebilirim. Tüm bu işlere birlikte bakılğımızda ortaya çıkan manzara, kentin tarihsel ve kültürel zenginliklerini hatırlatmanın yanı sıra, bu şehrin türlü acayiplıklerini, kendine has yönlerini ve bu sebeple de biricikliğini yansıtıyor diye düşünüyorum. İstanbul'un kendini dışarıdan gören birine gösterdiği cazibesi, büyüleyicilği ile bu şehri içeriden deneyimleyen, gün be gün yaşayanlara çektirdiklerini, yine de tüm çektirdiklerine rağmen vazgeçilemez olusunu anlatan bir harman gibi.

Ahu Akgün

Ahu Akgün, "Vitaspirit", Fotoğraf: Murat Germen.

Etrafımda yaşanan olayların neden ve sonuçlarına bakmanın yanı sıra, oluşturduklan imgelerin görünenin ötesinde neler anlatabileceğini araştırmayı, bunun içerisine düşünmeyi işlemnde yöntem olarak belirliyorum. Bu bağlamda 2018 yılında İstanbul Boğazında yaşanan, Hekimbaşı Salih Efendi Yalısının paramparça olmasıyla sonuçlanan Vitaspirit kazası o tarihte de ilgimi çekmiş ve İstanbul şehrinde yaşayanlara dikte edilen dağılım-dönüşüm sürecinin metaforu olarak kodladığım bir hadise olarak beynime kazınmıştı. Sevgili Murat Germen'in sergiye davetı ile de "Sakın" ismin verdiğim Hekimbaşı Salih Efendi Yalısının tahrip olmadan hemen önceki yapısıyla, maneva kabiliyetinden yıkkın 225 ntlik Vitaspirit yok gemisinin yalıya doğru gelen görüntüsünü resmettim. "Vitaspirit" yerleştirmem ile izleyciği gerilim anının tam ortasında bırakmak kaydıyla, 'zamanın ruhunu' ve karşısındaki kırılganlığı deneyimleyebileceği bir alan oluşturmaya çalışım.

Dün, Bugün, İstanbul sergisinde katılım gösteren sanatçıların merak ve odak noktalarının içinden geçerek izlediğimiz bir İstanbul portresiyle karşılaşıyoruz. Serginin ayrı zamanda izleyıcısı olarak işleri tek tek ele aldığında kente dair değerleri hatırlatan, kent sorunları karşısında çözüm üretmeye davet eden, söz söyleyen, soru soran ve bunları belgeleyen bireysel ve kolektif yaklaşımları görüyorum. Bu hassasiyetlerle karşılaşmak umut veriyor. Fakat serginin bütününe bakılğında telafisi mümkün olmayan tahribatların yaşandığı ve maleset yaşanacağı, umut vaat etmeyen bir kent tablosu görüyorum.

Nesilhan Koyuncu

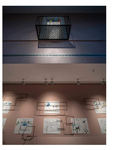

Nesilhan Koyuncu, "Havanın Kompozisyonları", Fotoğraf: Murat Germen.

Murat Germen tarafından İstanbul üzerine birlikte düşünme çağrısı geldiğinde, birçoğumuzun işyerlerinin elverdiği müddetçe evden dışarı çıkmadığı, şehrie temasımızın azamî olduğu pandemi dönemindeydik. Kendi adıma sosyal izolasyon halinde İstanbul'a bakmak ve onu düşünmek, farklı bir şehir deneyimini de beraberinde getirdi. Bu durma hali, çoğunlukla bir yerden başka yere geçerken içinde bulunduğum şehri sabit bir noktadan, balkondan izleme ve dinlememi sağladı. Şehrin 'sakırrı' olduğunu ev çok hissettiğim bu sürecte daha önce kısıtlı zamanın geçirebildiğim balkonu mimari eklentiden öte bir 'yer' olarak ele almaya başladım. Balkonun görsel manzara sınırını aşabilen ses manzarasına odaklanarak, içime yetim elverdiğince şehri bulunduğum noktadan en geniş mesafede deneyimlemeyi hedefledim ve in-situ çizimlerle deneyimlerimi kayıt altına aldım. Kuzguncuk, Tepebaşı, Yeşilköy, Moda, Şile, Acıbadem gibi İstanbulun çeşitli semtlerinde birbirinden farklı boyutlara ve ses manzaralarına sahip balkonlarda dinlediğim sesleri kâğıt üzerine yansıttım. Bulunduğum balkonların mimari özelliklerinin de semtteki yaşama dair bilgiler barındırdığını gözlemledim. Sergide duvarda yer alan farklı boyutlardaki metal balkon panıları, İstanbulun çeşitli semtlerinde balkon yaşantısına ne kadar yer açıldığına dair ipucu veriyor.

Deprem yönergeleri gereği yeni yapılan binalara çoğunlukla dahil edilmemesi, balkonun gelecekte İstanbulun manzarasında nadir parçalardan biri olacağını düşündürüyor. Müze için yerleştirilen ve ziyaretçiye cotten bakan vitray camlı bir balkon, İstanbulun 19. yıl'ndan kalma dökümlü bir balkon zemininı taşırken birçoğumuza uzak kalmış olan eski balkon yaşamını da hatırlatıyor. Sergide balkondan verilen sokak seslerıyle dışarıyı izeri davet eden yerleştirme, oyun oynayan çocuklar, vapur, trıpat veya ecan seslerıyle etrafındaki şehre dair farklı dertlere sahip sanatçıların işlerıyle de konuşmayı amaçlıyor.

Şehri işgal eden insanın, hayvanın, evsizlerin, göçmenlerin, çıkkatmanlı ve çıkkıtlılarlı bir tarihin varlığını; ancak bu çoğul varoluşu odağına almak yerine partici bir zihniyetle, rant, para ve iktıdarın sürdürülebilirliğini odağına alan ihmallerle yönetilmiş yorgun bir İstanbul görüyorum.